

O květině

Vyrostla jsem ve valašských horách uprostřed zahrady plné květin. Maminka upřednostňovala krásu před užitečností, naše zahrada kvetla a voněla, byla plná včel, čmeláků a motýlů. Bělásků, žlutásků, babích oček, opatrně jsem je chytala do dlaní, a po mně i mé děti. Pro zeleninu nebylo místo, tatínek ji „přestěhoval“ na druhou zahradu, k rybníku. Náš bílý dům byl obklopen kopci a z toho nejvyššího na něj dohlížela kaplička na Radhošti. Zahradě vévodily jehličnany, které rostly rychleji než já, nejraději jsem měla stříbrnou jedli. Dokud zahradu nezasypal sníh, stále byla plná květů. A to pro horskou vesnici i neobvyklých - oleandry, magnolie, hortenzie, ibišky, kaly a bílé růže, vedle toho tradiční kosatce, jiriny, tulipány, narcisky, sněženky, bledule, petrklíče i konvalinky. A i když jsem ze zahrady vyběhla, zase jsem hledala květy a nosila je mamince, jako by jich měla málo. V lese jsem trhala fialky, kolik práce mi dalo natrhat kyticu! U potoka blatouchy a v trávě chudobky. Tolik mi bylo líto těch svatojánských broučků, kteří nepřežili zimu, a za každého vykvetl právě tento kvítek. Karafiátovi Broučci byla jedna z prvních knih, kterým jsem podlehla. „V podvečer tvá čeládka, co k slepici kuřátka, k pánu bohu hledíme, laskavý hospodine. A už spali a spali a spali.“ Mluvit s květinami jsem se učila ve verších. Jak? „S hluchavkou musíš mluvit hlasitě, vždyť víš, že nedoslýchá, s bojínkem mírně, ten se všeho bojí. Netýkavku nech radši na pokoji. Na leknín promluv potichu, protože se hned leká. Vraní oko jen mrkne a je zticha. Jen čekanka se trápí a kdo ví, na co čeká.“

Za svůj polní květ jsem považovala zvonky, snad že mi maminka vyprávěla, že jsem se narodila v pravé poledne a kostelní zvon byl první zvuk, který jsem slyšela. Když jsem slavila narozeniny, dostala jsem mimořádné přání. V obálce byla fotografie radhoštské kaple, zasněžené jako bílý dort. A pod ní text: „Dnes, 1. února, se v pravé poledne rozezní v kapli zvony, aby oslavily tvé narození.“ Víím, jak se jejich zvuk nese do údolí... Čtyři sta kilometrů daleko jsem v pravé poledne zavřela oči ve svém pražském bytě a snažila se slyšet zvony dětství, se kterými jsem na svět přišla a zase s nimi odejdu. Napadlo mne, jestli je v našem bílém domě slyší i moje drobná maminka, která je čím dál menší a čeká na každý náš příjezd. A jejíž zahrada je stále připravená pro včely, motýly a děti. Lidský život je hezký květ. Stobarevný. Svůj dnešní stůl ozdobím tulipány. Nebo liliemi?

O řeckých prázdninách

Jako dárek jsme zažili šťastné řecké prázdniny. V zemi, v jejichž kopcích leží antičtí kúrosové, jen tak, nechránění, a nikdo jim neublíží. V zemi, ve které kvetou olivy. Já jsem si ten pocit řecké radosti i černé barvy šatu po mnoho let přenesla i do profesního života. Natočila jsem jedenáct neobyčejných televizních dokumentů o neobyčejných životech s řeckým režisérem Georgem Agathonikiadisem. Ač narozen v zemi moře a slunce, vyrostl v zemi, ve které olivy nekvětou. Získal u nás svůj druhý domov, tak jako tehdy tisíce dalších dětí prchajících před válkou. Ano, druhý domov, za tím prvním se vydal jako hledač pokladů. Nebyly mu ani dva roky, když se ocitl v Čechách. Jediný střípek vzpomínek na maminku byl zvláštní sen, o kterém nevěděl, jestli se stal. Bylo léto, úplněk, a on cítil kouř. Najednou ho máma popadla z postýlky, vzala starší sestru a vyběhla s nimi ven, z hořícího domu. Běželi kukuřičným polem, jako mimino cítil, jak ho kukuřičné lístky šlehají do obličeje. Cítil máminu zvláštní vůni, přitisknutý v náruči na jejím těle. Vtom máma zakopla a upustila ho. Dopadl na zem, máma se na něj podívala, chvíli zaváhala, pak ale popadla starší sestru za ruku a běžela dál. Zůstal v tom kukuřičném poli a díval se na měsíc. Tak se rozešli. Znovu svou mámu uviděl až po jedenadvaceti letech. Navždy v něm zůstal obrázek okamžiku, kdy ho opustila. Jejich vztah se už nikdy nenaplnil. Vrátil se do země svých předků, ale už navždy bude jeho vlastní i ta naše. Tady vyrostl s kamarády, chudý kluk ulice bez rodičů, který nakonec vyrůstal s dědečkem a babičkou, co neuměli číst a psát a nikdy se nenaučili česky. Ale milovali ho. Dědeček seděl tři hodiny na ulici před činžákem, pil kafe a nechápal, že tady

nikdo před domem nesedí. Babička šla jednou za měsíc do řeznictví a chtěla „jedno dítě od slepice“. Lidé si je však oblíbili, doma měli každý hrnek, příbor a talíř jiný, protože jim všechno darovali sousedi. George měl často hlad, a když neměli uhlí, přivedl babičku s dědečkem do školy, aby se ohřáli. A nejráději od rána do večera seděl v kině. Jako očarovaný. Topil tam, aby ho za odměnu nechávali sedět v rohu a koukat se. Stal se filmovým režisérem. Když mu bylo jedenáct, zemřel dědeček. Byly vánoce, zima, sedl si ke kamnům, dědeček si nechal podat rámeček s fotografiemi předků a své rodiny. Položil si ho na prsa a po pěti minutách vydechl. Přišla sousedka a s babičkou dědečka omývali. Viděl ho klíčovou dírkou poprvé v životě nahého. Když mu bylo čtrnáct, odešla i babička. Do dospělosti dožil u tety a strýce, kteří přijeli z Polska. Ačkoliv vlastně nezažil model rodiny, tu svou si vytvořil. Jedinou na celý život. Poznali se v Čechách, zubní lékařka, původem také z Řecka. Ještě se jim u nás narodily dvě dcery, ale do školy už chodily v Řecku. Podlehly vyprávění dědečka, že je tam všechno větší a sladší. Nešlo o cestu rozumu, ale srdce. Hledal rodinu. Odvezl tam ostatky dědečka a babičky, i o tom je jeho film Podzimní návrat. Rodiče našel. Byli na něj pyšní, ale synem se nestal. Jen návštěvníkem. Ve svých čtyřiceti letech se k matce choval jako dítě, hledal nepoznané mateřství, a jí to nebylo příjemné. Táta byl klidný, ale vzdálený. Četl v jeho očích: „Nevracej se, je to za námi, máš už svoji rodinu, nech tu ztracenou být.“ Ale on se s tím nechtěl, nemohl vyrovnat. Snad až jejich smrtí. Svůj život má v Athénách, ale odvezl si tam i kus české a moravské země. Tady si ho pamatují šestiletí kamarádi. A tak v otázce „kde domov můj“ je rozpolcený, i když si už jako kluk v téhle slavné české písni o domově název vlasti zaměňoval. „A to je ta krásná země, země řecká, domov můj.“ Byl za to ve škole opakovaně bit rákoskou. Občas se mu vrací sen, jak sedí sám v kukuřičném poli a kouká na měsíc. A ví, že máma běží dál a už se nikdy nevrátí.

Kdykoliv vstoupí do místnosti, velký jako ten kúros, smějící se, s šálou kolem krku a prošeďivělými vlasy, které mu vlají ve větru a jsou plné světla, mám znovu pocit řeckých prázdnin. A radost z výjimečné spolupráce, plné emotivních střetů, ve které jsme jeden druhému předali svou jinakost a spojila nás touha po velikých citech. Jako by jeho řecké a mé valašské kořeny měly stejně tlukoucí srdce.

O kouzlu nechtěného

Jedna z neobyčejně roztomilých radostí je radost nechtěného. Prostě bavíte sebe i své okolí naprosto bezprostředně, aniž si to uvědomujete, a dějí se vám věci, které se běžně lidem nedějí. V tomto smyslu je pro mne favoritkou Nad'a Konvalinková.

Nad'a se totiž často směje sobě a svým neuvěřitelným příhodám. Přitom klame tělem, miluje slunce, snad i proto, že rozpouští bolesti, kterými na ní život určitě nešetřil. Rozpouští a odpouští a říká, že je šťastná. Vždyť na světě je tolik drobných radostí. Jednou k nám jela na návštěvu, vzala si taxíka. Protože znám její nesoustředěnost, opakovala jsem jí: „Nad', jsou to Strašnice, ulice V Rybníčkách.“ „Copak k vám jedu poprvé?“ uklidňovala mne. Čekali jsme na ni marně. Po dvou hodinách se ozval telefon: „Zuzanko, my už jsme dávno s panem taxikářem v těch Střešovicích, jenom nemůžeme najít ten potůček.“ Tomu říká Nad'a „drobné radosti života“. Když jsem čekala syna, asi tři týdny před porodním termínem jsem šokovala Stellu Zázvorkovou tím, že jsem ve vlastním bytě zvedla telefon. „Co tam děláš? Vždyť jsi v porodnici a máš syna!“ Očima jsem zkontrolovala své břicho, abych se ujistila, a Stella dostala záchvat: „Já tu Nad'u zabiju. Právě jsme v televizi oslavili šťastnou novinu. Prý jsi Nadě poslala zprávu, že máš syna. Mně se to hned nezdálo.“ Než se mi podařilo Nad'u sehnat, zjistila jsem, že informovala půl Prahy. Ačkoliv ji někteří přátelé varovali, že je divné, že to ví jen ona, nezapochybovala. Vyvodila z toho, že jsem si k šíření této zprávy vybrala ji jedinou a plnila úkol. Konečně její telefon neměl obsazeno. Zpočátku vzdorovala a snažila se i mne samotnou přesvědčit, že mám syna. „Vždyť mi přišla zpráva, počkej, já ti ji

přečtu: ‚Narodil jsem se dnes, jmenuji se Martin a vážím dvě kila devadesát.‘ “ Nic víc. Bez podpisu. Protože se mnou těhotenství prožívala a díky Oldovi s Jirkou jsem dva dny předtím dostala od smíchu zánět mezižeberních svalů, předpokládala automaticky, že jsem z toho navíc asi i porodila, a nic dál nezkoumala. Oldřich jí také důvěřoval a přemýšlel, co by mi jako blahopřání napsal. A protože ho ani nenapadlo, že zprávu o narození Martina dostala Nad’a od úplně jiné dojaté maminky, která navíc nebyla na rozdíl ode mne odchována jejich černým humorem, odpověděl: „Co je nám po tom?“

Naposled byla mým hostem v rozhlase a opět nezklamala. Vysílání mělo být k jejím půlkulatinám, termín jsme domlouvaly s předstihem. Samozřejmě se mělo odehrát živě, v pátek večer. Sraz v deset hodin. Ve čtvrtek, přesně v tuto dobu, Nad’a volá: „Tak já jsem tady, kde jsi?“ Na chvíli mne zmátla, než jsem si opravdu uvědomila, že je čtvrtek. „Nadi, jsi tam sice přesně, ale o den dřív,“ řekla jsem. Spráskla ruce: „Já jsem ale...“ označila se za zvíře začínající na písmeno K a s pobaveným smíchem se rozloučila. „Tak zítra.“ Pak ale ztuhla. „Jéžíš, vždyť já zítra hraju a navíc jsem mimo Prahu na zájezdě. Co budeme dělat?“ Lekla se, ale nepropadla panice. Volala okamžitě divadelní produkci a vymysleli řešení, které by určitě nemohlo projít nikomu jinému. V místě, kde hrála, předstoupila před diváky, upřímně se ke všemu doznala a za pobaveného smíchu publika se domluvili, že se bude hrát bez přestávky a s mírným krácením. Diváci ji po závěrečném aplausu doprovodili až k autu, fandili jí, aby do rozhlasu dorazila včas, a běželi domů poslouchat, aby věděli, jak to dopadlo. A dopadlo to krásně, protože Nad’a přes všechny těžkosti miluje svůj život, má ráda lidi, a oni jí její bezprostřednost a úsměv oplácí. Mimochodem narozeniny Nad’a slavívala společně se Stellou Zázvorkovou, obě se narodily v dubnu. Jedna z oslav se však stala vrcholem Nadiny roztržitosti. „Dnes večer k nám přijde Stellinka, abys to věděl,“ oznámila již ráno Oldřichovi. Jaké bylo Oldovo překvapení, když po návratu z představení našel paní Stellu spící v kuchyni na židli s hlavou na stole. Probudil ji, zamžourala očičkama: „Pane Kaisere, já tady čekám na Naděnkou, ona si jen odskočila.“ Olda se vydal Nad’u v jejich malém bytě hledat. Našel ji spící v posteli, na hlavě natáčky. „Nad’o, vždyť tě v kuchyni čeká paní Stella!“ Nad’a spráskla ruce: „Božíčku, já na ni zapomněla.“ Prostě si odskočila, pak se šla do koupelny umýt, přitom se zamyslela, automaticky si umyla zuby, na vlasy dala natáčky a ulehla do postele. Byla to její nejslavnější oslava narozenin. Nikdy se nám takhle historika neomrzela. Tak nás opět obdarovala kouzlem nechtěného, humorem, který se nedá vymyslet.

O náhradnících

Někdo má cestu přímou, prudkou, až na vrchol. Svou existenci, svůj jasný post na hřišti života považuje za samozřejmost, prostě je na světě. Někdo si musí počkat. Je náhradník. Ale když přijde jeho chvíle, užívá si ji plnými doušky, cítí radost z mála, každý vstup do hry je štěstí. Když dostane důvěru náhradník, je to vždy s jistou vděčností a pokorou. Svou šanci si musel zasloužit a většinou ve chvíli, kdy někdo jiný o tu svou možnost přišel.

Jsem dítě náhradník. Když jsem byla malá, dozvěděla jsem se, proč je mezi mnou a starším bratrem velký věkový rozdíl. Rodičům se narodil ještě druhý chlapec, ale nebylo mu dáno pobýt na tomto světě. Kdyby nezemřel, já bych se nenarodila. Ano, jsem náhradník, ale také štěstí, které zmírnilo bolest rodičů ze ztráty. Často si prohlížím tváře a oči kluků na hřišti. V každém z nich vidím kousek svého nepoznaného bratra. Určitě by byl fotbalista a kopali by si s bráchou. Kde bych byla já, nevím. Ale snažím se si svůj život zasloužit. Tak už to náhradníci mají. Vědí to, co jiní mohou promarnit. Že dostat šanci vstoupit na hřiště zvané život není samozřejmost, ale výsada, úkol a především příležitost.

